

Mga lihim na kaalaman sa mga kwentong bayan ng Palompon

Viacrucis, Ferdelyn ✉

Palompon Institute of Technology, Philippines (Ferdelyn.Viacrucis@pit.edu.ph)

Received: 20 January 2025

Available Online: 1 March 2025

Revised: 10 February 2025

DOI: 10.5861/ijrse.2025.25014

Accepted: 1 March 2025

ISSN: 2243-7703

Online ISSN: 2243-7711

OPEN ACCESS

Abstrak

Ang pananaliksik na ito ay ang mailahad at maisulat ang mga Lihim na Kaalaman sa mga Kwentong Bayan ng Palompon at malaman ang implikasyon at makabuo ng isang monograph ng mga lihim na kaalaman sa mga kwentong bayan ng Palompon. Ginamitan ito ng paraang deskriptibo-kwaliteytibo ang mga nakalap na datos ay nagmula sa sagot na ibinigay ng mga kalahok. Natuklasan na mayroon itong walong kwento ito ang Sa Puno ng Sambulawan, Ang Puno ng Mangga, Ang White Lady, Ang Kababalaghang Karamdaman, Ang Misteryosong Kalsada ng Dunggo-an, Kurbada, Ang Puno ng Naga, at ang Nuno sa Punso. Ang implikasyon na matutukoy sa lahat ng kwentong bayan na nailahad ay nagiging salamin sa pagrespeto at pagkilala sa lahat ng tao sa mundong ibabaw nakikita man ito o hindi at pagkapit ng husto sa Dakilang lumikha. Batay sa kongklusyon ng isinagawang pag-aaral ay mabisang gamitin bilang kagamitang panglokal sa pagtuturo ng panitikan upang maibahagi sa kamalayan at mapahalagahan ng mga estudyante ang mga naisulat nito.

Susing Salita: kwentong bayan, implikasyon, monograp

Mga lihim na kaalaman sa mga kwentong bayan ng Palompon

1. Introduksyon

Sa bawat kaganapang walang kongkretong kasagutan, tanging tanong ng karamihan, tototo ba ito o bunga lamang ng ating malikot na kaispan? Kung kwentong-bayan ang pag-uusapan, makulay at talaga namang bahagi ng kasaysayan.

-Bagat-

Malaki ang kontribusyon ng kasaysayan ng Panitikan sa sapagkat dito natin malalaman kung ano ang buhay ng mga tao noon. Sa pamamagitan ng mga tula, nobela, kantahin, o talumpati, kwentong bayan nalalaman kung ano ang obserbasyon ng mga may-akda sa kanilang paligid at sa kanilang mga buhay. Ang kasaysayan o ang literatura ay isang daan na may malawak at laganap na nakaimpluwensya sa lipunan at kultura, tulad nalang sa pamumuhay, buhay pamilya, pag-uugali, pananampalataya at kung paano mag-isip ang tao. Ayon kay Lenkeit (2007) ang bawat kultura ay may iba't ibang mga kwento. Ang mga kwentong ito ay nauuri sa dalawang uri, ang fiksyon at di fiksyon. Ang lihim kaalaman kababalaghan ay nauuri sa fiksyon na kalimitan ay ginagamit o nagiging batayan sa implikasyon nito sa tao.

Ang sabi ni Catipay 2019, ang kwentong-bayan ay sumasalamain sa kulturang mayroon ang isang pangkat ng tao at may malaking ambag ito para sa isang bansang pagkakilanlan. Kaya't marami pa rin ang nakikinig dito dahil parati pa rin itong pinapaalala sa mga nakakatanda kaya nadadala na ito sa ating buhay. Kaya sa pagtuntong ng ika-21 siglo naging malaking hamon ito sa mga guro dahil ang kurikulum ay nagbago na isa na dito ang paggamit ng kontekstwalisasyon at lokalisasyon sa iba't ibang dulong ng pagtuturo kaya isa sa kailangan na matugunan ay ang pangangalap ng mga sulatin na masabing sariling atin sa pamamagitan ng produktibong pananaliksik.

Ang layunin ng pag-aaral na ito ay mailahad ang mga lihim kaalaman ng kwentong bayan sa Palompon at hinahangad din ng mananaliksik na matukoy ang implikasyon nito sa kanilang buhay at makabuo ng isang monograp para magkaroon ng lokal na babasahin. Sinasabing ang kwentong bayan ay madalas libangan ng mga mamayan, maging ito'y katotohanan o imahinasyon lamang ng tagakwento. Sa lumipas ang panahon na ang kaalaman at ang impormasyon ay pinagsalin pa sa pamamagitan ng bibig sa kadahilan na wala pa ang mga hightech na mga rekorder. Hindi katakataka na ang pagsaling dila ay isang mahalaga lalo na sa mga liblib na lugar dahil ito ang kasangkapan na nagkakaroon sila ng kaalaman at ito'y kailangan nilang ibahagi para sa kabutihan.

Sa kasalukuyang panahon sa kabila ng lumulubong teknolohiya na makapagbigay ng madaliang impormasyon, may mga kwentong lihim kaalaman kababalaghan na kailangan na ibahagi at itala at pag-aralan para malaman ang kanilang kaugnayan sa ano ang alam at ano pa ang pwedeng alamin. (International Conference on Language, Literature, Culture and Education 24th & 25th March, 2017). Sa Artikulo na "Naratibong Pagkwento ng Sariling Karanasan tungkol sa lihim kaalaman kababalaghan," Labov (2015) nagsasaad na ang kwento ng matatanda ay simpleng nagtala ng mga kasaysayan. Anderson (2017) pinahalagahan na "Ang naratibong kwento ay kapareho at nagpapakita ng kaangkinan ng kanilang mamayan na sa bawat salita, lumalalim sa pangalawang pagkakataon."

Dickason (2005, as cited by Johnson, 2015) pinahayag niya na "Kasaysayan ng Katutubo'hindi hayagang nababasa, ngunit ito'y kailangan bigyang kahulugan, dagdag pa niya na ang mga kwentong bayan ay magandang regalo para malaman ang traditions na katumbas ang emosyunal na kaugnayan sanhi ng pakikipag-ugnayan ito'y nakapagdulot ng panibagong at makabuluhang pananaw ng mga impormasyon dulot ng kwentong kababalaghan". Na ayon pa kay (Perez, 2016), ito ang mga pangyayaring hindi kayang ipaliwanag kahit mga bihasa sa siyensya at agham. Sinigundahanpa (Catapang, 2015), ang tangging nakaranas lamang ang siyang makapagpaliwanag at makapagpatunay nito. Lahat ng nakalap na impormasyon ng mga mananaliksik na nagmula sa mga kilalang

manunulat tungkol sa kanilang pag-aaral ay ginawang batayan upang mas lalo pang mapalawak ang pag-aaral.

1.1 Balangkas Teoritikal

Ang pag-aaral na ito ay salig sa teoryang Pagpapanatili ng Kultura o Sustainability and culture Theory ito ay tumutukoy sa pagkilala sa kultura bilang isang pangunahing haligi ng napapanatiling pag-unlad. Binibigyang-diin nito ang kahalagahan ng pagpapanatili ng pamana ng kultura, tradisyon, at pagpapahalaga, at pagsasama-sama ng mga ito sa mga proseso at aksyon sa paggawa ng desisyon. Dito kinikilala ang kahalagahan ng konserbasyon, pagpapanatili at pangangalaga ng kultural na kapital sa iba't ibang anyo bilang sining, pamana, kaalaman, at pagkakaiba-iba ng kultura para sa mga susunod na henerasyon, gayundin ang kultura bilang isang malayang haligi mula sa panlipunang sustainability o pagpapanatili.

2. Metodolohiya

Ang pag-aaral na ito ay ginamitan ng pamamaraang kwalitatibong disenyo ng pananaliksik. Ang mga datos ay itinatala at binigyang interpretasyon gamit ang non-numerical na pamaraan. Ang pagpapanatili ng pagiging maaasahan sa panayam para sa kwalitatibong pananaliksik ay nangangailangan ng ilang mahahalagang estratehiya upang mapanatili ang pagkakapareho, katumpakan, at kredibilidad ng datos. Isa sa pinakamabisang pamamaraan ay ang pagsasagawa ng standardization ng mga tanong, lalo na sa mga semi-structured na panayam, kung saan isang pangunahing hanay ng mga tanong ang ginagamit para sa lahat ng kalahok. Nakakatulong ito upang gawing maihahambing ang mga sagot habang nagbibigay pa rin ng espasyo para sa malayang pagpapahayag. Mahalaga rin ang pilot testing upang mas pinuhin ang mga tanong at matiyak na ang mga ito ay malinaw at hindi madingling ma-misinterpret. Bukod dito, ang pagsasanay sa mga tagapanayam ay mahalaga upang matiyak na sila ay nananatiling neutral, nagtatanong nang pare-pareho, at hindi naaapektuhan ang mga sagot ng mga kalahok.

Isa pang mahalagang aspeto ng pagiging maaasahan ay ang tumpak na pangangalap at pagdodokumento ng datos. Ang pagrerekord ng panayam (sa pahintulot ng kalahok) at ang verbatim na transcription ay nakakatulong upang mapanatili ang integridad ng mga sagot. Ang member checking, kung saan nire-review ng mga kalahok ang kanilang mga transcript upang tiyakin ang katumpakan ng kanilang mga sagot, ay isa pang epektibong paraan upang palakasin ang pagiging maaasahan ng datos. Bukod dito, ang triangulation, o ang paghahambing ng datos mula sa iba't ibang mapagkukunan tulad ng mga dokumento, obserbasyon, o iba pang panayam, ay nakakatulong upang mapagtibay ang mga natuklasan at mabawasan ang pagkiling o bias.

Para sa kwalitatibong pananaliksik na gumagamit ng thematic analysis, mahalaga ang inter-coder reliability, kung saan maraming mananaliksik ang nagsusuri at nagkokodigo ng parehong datos upang matiyak ang pagkakapare-pareho sa interpretasyon ng mga tema. Dagdag pa rito, ang pagpapanatili ng detalyadong field notes na naglalaman ng kontekstuwal na impormasyon, non-verbal na mga kilos, at mga repleksyon ng mananaliksik ay nakakatulong sa mas malalim na pagsusuri ng datos. Sa pamamagitan ng mga estratehiyang ito, mapapahusay ang pagiging maaasahan ng kwalitatibong panayam, na nagbibigay ng mas mapagkakatiwalaan at muling mauulit na mga natuklasan.

Ito ay isang content analysis na isang paraan ng pag-aaral kung saan sinipat at sinuri sa sistematikong paraan ang mga nakalap na teksto na mga Mga Lihim Kaalaman Kababalaghan ng mga Kwentong Bayan ng Palompon. Nauugnay sa paraang ito ang sistematik na pagbabasa at obserbasyon sa teksto upang mabigyang indikasyon ang pagkakaroon ng interesado at makahulugang mga salita o parirala na napapaloob sa kwento. Ang purposive sampling ang ginamit sa pagkuha ng mga tagatugon. Ang pinagkukunan ng datos sa pag-aaral na ito ay ang tigatatlong baranggay sa bawat distrito ito ay ang distritong Silangan (east) ang Cantuhaon, Plaridel, Tabunok at ang sa distritong Timog (south) ang Rizal, Cantandoy, Tambis at ang sa Hilagang(North) ang Liberty, Tinago, na may edad na sigkuenta (50) taong gulang pataas. Pinipili ng mananaliksik ang mga tagatugon na may sapat na kaalaman sa mga kwento na matatagpuan sa kanilang lugar at masasagutan ang mga suliranin ng pananaliksik na ito. Sa pangangalap ng mga datos sa pananaliksik na ito, sinusunod ang sistematiko at tamang pamamaraan upang

maging balido at kapani-paniwala ang mga datos na makakalap. Una, naghanda ang mananaliksik ng mga liham upang humingi ng pahintulot sa kapitan ng mga napiling barangay ng Palompon. Humingi rin ang mananaliksik ng listahan ng mga tagatugon na kakapanayamin. Pagkatapos nabigyan ng pahintulot ang mananaliksik, isinagawa ang pakikipanayam sa tagatugon na walang pamimilit at may buong galang. Gumamit ang mananaliksik ng isang audio-tape upang mairekord ang mga kasagutan ng tagatugon sa ginawang pakikipanayam at siniguradong maging konpedensyal ang lahat ng impormasyong naibigay ng mga tagatugon. Pangalawa, pagkatapos ng pakikipanayam sa mga tagatugon, isinagawa ng mananaliksik ang transkripsyon sa nairekord na impormasyon mula sa audio-tape. Isinalin ito sa paraang pakwento na pasulat at inipon ginawang monograf na naging awtput ng pananaliksik. Nagkaroon ng ebalwasyon ang mga kwentong lihim na nakalap at nabuo ng mananaliksik mula sa mga eksperto ng Wikang Binisaya at sa Wikang Filipino upang maging balido ang pananaliksik.

3. Resulta at Diskusyon

Sa bahaging ito matutunghayan ang resulta at pagtatalakay sa ginawang pag-aaral. Makikita sa talahanayan 1 ang mga lihim kaalaman kababalaghan sa piling baranggay ng Palompon.

Pamagat	Sulatin
Sa Puno ng Sambulawan	Sa isang tabi ng malapad na sapa malapit sa paaralan ng pambuplikong paaralan, ay may naninirahang mag-asawang sina Tering at Tiko. Sila ay kilalang mababait, masisipag at matulungin na magkabiya. Naka-ugulian na nila ang mabuting pakikisama at pakikitungo sa kapwa, lalong-lalo na sa mga kapit-bahay nila. Si Conrada na kilala bilang Tering ay 70 taong gulang at si Tiko naman ay 58 taong gulang na. Isang araw, habang si Tering ay naglalaba, lumapit ang kanyang matalik na kaibigan na si Carmen na kanyang kapit-bahay. “Tering, may narinig kaba kagabi?” tanong ni Carmen na parang takot na takot. “Oo, nakakakilabot nga eh, kase may narinig akong parang paparating na barko doon sa sapa papunta roon sa Sambulawan. Tinanong nga ako ng asawa ko kung may naririnig din ba ako, kase naririnig din niya. Sinabi ko naman na sa Sambulawan ‘yon. Naku Carmen iilan lang tayo na nakakarinig non. Nagtanong panga ako sa kapit-bahay kanina kung may narinig ba sila kagabi, eh wala naman daw.” Saad naman ni Tering. “Nakatatakot na talaga dito sa atin, kasi nung nagtanong ako sa kapit-bahay natin noong nagdaang gabi ay may narinig din daw siya. Totoo nga siguro ang kanilang mga haka-haka tungkol sa misteryosong punong iyon”, sabat naman ni Carmen. Makalipas ang ilang araw, sa di inaasahang pagkakataon, alas-dos ng madaling araw habang ang buong paligid ay tahimik at napakadilim, hindi lubos na maintindihan ni Tering ang bilis ng pagtulo ng kanyang pawis nagsingsiya, nang muling narinig niya ang ingay ng isang papalapit na barko na punong-puno ng ilaw. Nagtangka siyang silipin ito sa may bintana, at laking gulat niyang nakita ang isang napakalaking barkong dumaan sa malapad na sapang malapit sa kanilang tahanan. Punong-puno ng ilaw na tila ba ay papasok sa butas ng napakalaking punong Sambulawan. Hindi niya masyadong maaninag ang loob ng barko sa bintana nito bagamat punong-puno ito ng repleka ng ilaw galing dito. Dali-dali niyang pinunasan ang kanyang pawis na pawis na nuo at dali-daling isinara agad ang bintana at binalot ang kanyang mukha ng kumot upang pilitin ang sarili na makatulog at huwag maglaro sa kanyang isipan ang nakitang kababalaghan sa mga sandaling iyon.

	Kinabukasan, alas 8 ng gabi habang naghihintay si Tering kay Tiko ay muli na naman niyang nasilayan ang misteryosong barko, na pinaniniwalaan niyang barko ng mga engkanto. Laking gulat niya na ang hugis ng punong Sambulawan ay naging isang building sa kanyang paningin. Takot na takot sya sa gabing iyon, kaya naman dali-dali siyang umalis, dala ang kanyang mga anak papunta sa tahanan ng kanyang ina. Mga ilang minuto ang lumipas ay dumating ang kanyang asawa upang sunduin siya. “Bakit bigla-bigla kang umaalis ng bahay na hindi man lang nagpapaalam sa akin, Diyos ko! Pinakaba mo ko Tering” ang nag-aalalang sabi ni Tiko sa asawa. “Naku, Tiko ayaw kong maiwan sa bahay alam mo naman ang panahon ngayon, nababalot na ng kababalaghan ang lugar natin. Samot-saring kababalaghan at kung ano-ano nalang ang aking nakikita at naririnig. Nakakatakot na!. Basta, kapag kami lang sa bahay, or sa tuwing aalis ka, paparito na muna kami kina Nanay. Sana maintindihan mo ako Tiko. Ikamamatay ko ang takot kung hindi ka papayag sa gusto ko” saad ni Tering. Napabuntong hininga nalamang si Tiko at sumang-ayon sa asawa upang mapanatag ang kalooban ng kanyang mag-ina. Bagamat saksi din siya sa mga kababalaghang nangyayari sa kanilang lugar. Sa katapusan at sa pagdaan ng panahon, ang mga pangyayaring naranasan ni Tering, ay nag-iwan na lamang ng isang malaking marka sa kaniyang mga ala-ala na kailan may hinding-hindi niya makakalimutan.
Ang Puno ng Mangga	Sa isang liblib na barangay ay may isang puno ng Malaking Mangga na sa tingin ko ay umaabot na nang ilang siglo, na maski ang mga taong nakasabayan nito ay namatay na. Ang punong ito ay nasa tabing daan sa aming barangay na kadalasan ito ang daan ng mga residente sa itaas na sitio at ang lugar na iyon may isang magandang babae na parating dumadaan tuwing gabi galing sa trabaho. Si Lena ay kilala sa buong barangay bilang isang mabait at masipag na dalaga. Isang araw ng Sabado, umuwi siya galing sa trabaho, habang siya ay naglalakad patungo sa punong yaon, ay may kakaiba siyang nararamdaman tuminding ang kanyang balahibo at may tila malamig na hangin ang bumabalot sa kanyang kalamnan at biglang humawi ang puno ng mangga na tila humarang sa kanya at tila may naririnig syang mga bunga ng niyog na nahuhulog. Kumiripas siya nang takbo sa abot ng kanyang makakaya hanggang marating niya ang kanilang tahanan. Ngunit kinabukasan sa kanyang muling pagdaan papasok sa kaniyang trabaho ang puno ng mangga ay nakatayo pa rin parang walang nangyari at ni isang niyog sa daan ay wala siyang makita. Sa isip niya ano bang mayroon sa puno ng mangga? o pinaalalahanan lang siya na sa gabi mayroong ding nilalang na namumuhay na katulad natin ayaw magpa-istorbo. Kaya mula noon tuwing siya’y dadaan, siya’y taimtim na nagdasal at laging niyang babanggitin ang ‘padaan po ‘ para sa pagrespeto sa mga nilalang na hindi niya nakikita.
Ang White Lady	Sa isang pampublikong paaralan na pinapasukan ko. Simulan natin ang kwento sa kaganapan kung saan ako ay baranggay tanod sa paaralang ito, una ko siyang nakita ang white lady ng paaralan sa kalaliman at maulan nang gabi. Kasama ko ang aking mga kasamahan papuntang cr sa loob nito ay may malaki at magkatapat na mga salamin.

Pagtapak ng mga paa ko sa cr na 'yon, wala naman akong ibang naramdaman. Pumunta kaagad ako sa may salamin upang tingnan ang aking mukha habang ang aking kaibigan ay katatapos pa lang umihi sa may cubicle malapit lang sa'kin. Nagulantang kami ng biglang sumara ang pinto sa isa pang cubicle sa dulong bahagi. Wala namang hangin at puro ulan lang. Ipinagsawalang bahala nalang namin iyon baka kasi may kasama kaming kaklase doon kaya nagtagal kami ng mahigit sampung minuto. nagtaka kami bakit hindi lumalabas ang nasa cubicle kaya pinuntahan na namin pero nung bubuksan na namin ang pinto ay wala naman pa lang tao doon. Tumaas ang balahibo ko sa batok at tila lumalaki ang ulo ko. Dali-dali kaming lumabas sa cr, alam kong may ibig sabihin ang pagtindig ng balahibo ko. Sa pagdaan namin sa may salamin pinigilan ko ang aking sarili upang huwag lumingon, pero ang aking mata ay sadyang napakalikot at unti-unting pumihit ang aking ulo, nakita ko siya sa may salamin. Puno ng dugo ang kanyang mukha puti ang kanyang damit napasign of the cross ako sabay takbo.

Simula noon ay madalas siyang nagpapakita sa akin, minsan umuupo siya sa aking upuan minsan sumisilip sa bintana habang nagtuturo ang guro. Naikwento ko ito sa aking ina, pero ang sabi niya sakín, huwag ko na lang daw pansinin at manalangin na lang ako na sana nasa tahimik na ang kanyang kaluluwa.

Ang Kababalaghang Karamdaman

Sa liblib na baryo, kilala ang mag-asawang Rudy at Elly sa kanilang pagiging masipag at mapagmahal sa kanilang limang anak. Ngunit sa kabila ng kanilang magandang buhay sa kanayunan, mayroon silang kakaibang karanasan na hindi malilimutan.

Isang mainit na hapon, habang ang kanyang mga anak ay nasa eskwela at ang kanyang asawa ay nasa trabaho, Si Aling Elly naman ay naiwang mag-isa sa kanilang tahanan dahil siya ay may kakaibang nararamdaman sa kaniyang sarili.

Sa umpisa, hindi ito masyadong pinapansin ni Aling Elly. Subalit sa paglipas ng mga araw, tila lumalala ang kanyang kakaibang pakiramdam. Napapansin niya na sa mga oras ng tanghalian, habang siya'y nakahiga sa kanilang kama, tila may isang mapanlikhaing tinig na humahagikgik sa kanyang pandinig. Sa una, nag-isip si Aling Elly na baka ito'y dulot ng kanyang pagod mula sa pang-araw-araw na gawaing-bahay at pangangalaga sa kanilang mga anak. Ngunit sa tuwing sisikapin niyang magpalipas ng oras sa kanilang tahanan, tila lalo lamang tumitindi ang kanyang panghihina.

Nang lumipas ang mga araw, hindi na maitago ni Aling Elly ang kanyang pag-aalala. Sa bawat pagtulog niya sa tanghalian, tila may isang hindi kilalang lakas na humahagupit sa kanyang puso. Sa pagpikit ng kanyang mga mata, maririnig niya ang mga halakhak na tila nagmumula sa kabilang silong ng kanilang bahay.

Isang gabi habang naglinis siya ng isda na nahuli ng kanyang asawa sa laot siya lumabas para kumuha ng tanglad at iba pang panakot sa nahuling isda may narinig siya na pagkasarap-sarap sa tainga ang isang sipol ng isang lalaki kaya biglang siyang lumingon kitang-kita niya mula sa maliwanag na buwan ang isang matipunong lalaki na nakasakay ng kalabaw tumindig ang kanyang balahibo at dali-daling umakyat sa bahay.

Mula sa pangyayaring yaon ang sakit ni aling Elly ay lumubha kaya sa kabila ng kanyang takot, nagdesisyon si Aling Maria na kumonsulta sa isang lokal na mananambal. Sa tulong ng kanyang kaalaman sa mga sinaunang pamahiin at mga ritual, sinubukan ng albularyo na alamin ang dahilan sa kanyang kakaibang pakiramdam. Sa di inaasahang pagkakataon, habang ang Albularyo ay nagtatagpo ng mga asal at pagsasalaysay, biglang bumaba ang temperatura sa kanilang silid. Nararamdaman ni Aling Elly ang isang kakaibang presensya na tila humahawi sa dilim sa paligid nila. Hindi nakayanan ni Aling Elly ang bigat ng kanyang nararamdaman. Sa huli, ang albularyo ay nagpahayag ng isang di-malilimutang katotohanan—si Aling Elly ay nagustuhan ng isang hindi pagkaraniwang nilalang.

Sa gitna ng kanyang takot at pangamba, nagsilbing sandigan sa kanya ang kanyang pamilya. Ang pagmamahal at pagtutulungan ng kanyang asawa at mga anak ay nagbigay-sigla sa kanyang puso at isipan. Ibinigay at ginawa nila ang lahat na pinapagawa ng albularyo sa kanila na ama ni Aling Elly Ipinaubaya na ni Rudy ang lahat sa kanyang biyenan na lalaki kahit na tutol ang kanyang sarili dahil sa may pananampalataya siya sa Buong Maykapal ngunit nanaig pa rin ang respeto niya nito. Dahil masakit din sa ama na ang kanyang anak ay may malubhang sakit.

Ngunit nagdaan ang mga araw lalong lumubha ang sakit ni Aling Elly kaya napilitan na nila na dalhin sa ospital isang buong taon na naconfine siya sa ospital hanggang sa nagcomatose na si Aling Elly at sinabihan na ng doktor na kung hindi siya gigising ng alas dose ng gabi siya tuluyan ng mamaalam sa mundo. Kaya ang buong mag-anak ay nagdasal ng taimtim at bigla si Aling elly ay nagsalita ng ‘asin, asin’ sabay hila ng laway sa may bibig at bigla-biglang gumising sa dalawang araw na natutulog.

Sa sandaling iyon, pinaliwanag ni Aling Elly ang kanyang pamamasyal na isinama daw siya sa matipunong lalaki na nakita niya sa may sakahan kaya daw siya pinauwi dahil naghanap siya ng asin habang kumakain. Mula noon gumaling na si Aling Elly pinalabas na sa ospital at sa awa ng Buong Maykapal si Aling Elly ang nagsisilbi pa sa kanyang pamilya at mga apo.

Ang aral ng pagmamahal, katatagan, at pananampalataya sa harap ng mga kababalaghan ng buhay. Sa bawat hakbang ng kanilang mga anak sa hinaharap, mananatili ang kanilang alaala, nagbibigay-liwanag at inspirasyon sa mga susunod na henerasyon. Ang kanilang pag-ibig at pagkakaisa ay patuloy na magsisilbing tanglaw sa dilim ng kapalaran.

Ang Misteryosong Kalsada ng Dunggo-an

Noong unang panahon, may sabi-sabi na mayroong iba’t-ibang mestoryosong kababalaghan na nangyayari sa makipot na daan ng Dunggo-an. Isang gabi, isang matandang lalaki ang dumaan habang siya ay papauwi na galing sa pangingisda. Nakaramdam siya ng isang di-kapanipaniwalang tensyon, na tila bang may mga mata na nagmamasid sa kanya mula sa nakapalibot ng kanyang dinadaan ngunit pinilit niyang balewalain ang kanyang takot at itinuloy ang kanyang paglalakad.

Pagkatapos ng ilang sandali, may nakita siyang liwanag sa daan na akala niya taong makakasalubong lang iyon ngunit habang papalapit na siya sa liwanag nakitang niyang may mga kandila ang daan at may lumulutang na kabaong.

	Natakot ngunit nagpakamatapang lang ang isang tao inilibot niya ang kanyang paningin kung may ibang tao ba siya makita, ngunit wala siyang nakitang iba kundi ang mga kandila lang sa daan at ang lumulutang na kabaong. Tiningnan niya ang kabaong ng buong tapang dahil may narinig siya na swerte daw ang taong makakita o makakaranas ng yaong pangyayari sa loob ng kabaong wala siyang nakitang tao nagdulot ito ng takot sa puso niya, ngunit hindi niya hinayaan na ito'y maipakita sa kanyang mukha bagkus mas nanalig at nanampalataya siya sa Diyos. Sa halip, nagdesisyon siyang magpatuloy sa paglakad dahil gusto na niyang umuwi sa kanilang bahay. Ang daanan patungo Dunggo-an ay nagpatunay na kahit sa pinakamatanda may mga lihim at kababalaghan na maaaring ibahagi sa paglipas ng panahon.
'Kurbada'	Sa dulong bahagi ng barangay Silangan ay may lugar na tinatawag na Kurbada. Ito ay salitang bisaya na nangangahulugang paliko na daan at ito ay pinalibutan ng malalaking bundok, may tulay, at may malalaking kahoy na walang ilaw o poste na makapagbigay sana ng liwanag hanggang sa kasalukyan. Kaya iba ang takot na nadarama ng mga taong dumadaan dito maging sa kalapit-barangay, mga motorista ay napapatanda ng krus sa tuwing sila'y dumadaan. May mga gabi na may maaninag silang animo'y mga tao o anupang nilalang tulad ng itim na pusa o kaya'y aso, at nandiyan na babatuhin at hahagisan sila ng isang bulig na buko sa may tulay na wala namang puno ng niyong sa banda roon, at minsan nama'y malaking ibon na itim at sa tuwing magpapakita daw ito ay mayroong masamang mangyayari sa taong pinakitaan nito. Kaya ang mga naninirahan sa baranggay na ito ay nakasanayan na nilang umuwi bago pa man ang takipsilim upang maiwasan ang masamang mangyayari kung sakali man.
Ang Puno ng Naga	Alas sa is na ng gabi nang dumating ang mag-asawa sa kanilang tirahan. Sa likurang bahagi ng kanilang bahay ay may isang malaking puno ng Akasya. Habang nagluluto si Aling Clarita ay may anino siyang naaninag na dumaan sa kanilang pinto sa kusina tinanong niya si Manong Dodong kung dumaan ba ito sa may kusina ngunit ito'y sumagot na hindi umano siya dumaan sa kusina at siya ay nagpapakain lamang ng baboy samantalang ang kanilang mga anak naman ay naglalaro lang sa likod ng bahay. " Ganun ba ,baka hangin lang yun at may dahon na nahulog". Saad ni Aling Clarita Ngunit sa sumunod na araw bandang alas sa is ulit ay may nakita si Manong Dodong na isang malaking tao na dumaan sa pintuan sa may kusina kung saan siya nagsisibak ng kahoy at bigla siyang kinakilabutan at naninigas ang kanyang leeg kaya napasambit siya ng Panginoon tulungan mo ako na hindi madadala sa takot. Sa mga pangyayaring iyon ay nagkasakit ang isang anak ng mag-asawa. Malubhang sakit na humantong sa kamatayan at naging dahilan kung bakit lumipat uli sila ng tirahan ng pangatlong beses. Ayon sa sabi-sabi na sa punong Naga ay may nakatirang hindi ordinaryong tao at bilang kapalit ay kinuha ang isa sa mga anak nila Aling Clarita at Manong Dodong. Kaya mula noon ipanagpatuloy nila ang pagsambit ng bulong o orasyon kasi daw walang mawawala kung ipagpatuloy natin ang orasyon o bulong na sinasabing

	binabanggit ng mga ninuno natin para maiwasan ang mga nilalang na hindi natin nakikita. Magtiwala at manalangin sa Diyos sapagkat tanging siya lamang ang mas nakakaalam ng lahat.
Nuno sa Punso	Si Aling Tarsing ay mahilig magtanim sa kanilang bakanting lute tulad ng kamote, kamoteng kahoy, saging at iba pa kaya madalas niyang binubungkal ang lupa at nililinis. Isang araw di niya pinansin ang bahay ng mga Nuno nabungkal niya ito at itoy tuluyang nasira Kahit alam niya na bahay iyon nang mga Nuno binalewala niya lang ito kahit na may mga narinig na siyang mga sabi-sabi na kung may nasira kang lupa na animoy bundok na maliit ‘‘ Huwag itong siraan dahil may naninirahan itong nuno kaya tinatawag itong nuno sa punso’’. Siya’y nagpatuloy pa rin sa paglilinis hanggang kinabukasan sinindihan niya yung mga naipon na mga damo upang mausukan ang mga pananim niyang saging at mga niyog ngunit may napansin siyang paunti-unti ang pamamaga ng kanyang mga palad ang akala niya iyon ay sanhi lamang ng mga damo na makakati kaya ang ginawa niya pinahiran niya lang iyon ng Gas (or kerosin na ginagamit sa kanilang lampara) upang mawawala ang pangangati. Subalit nakalipas ang ilang araw ang kanyang mga palad ay animo’y isang kamote na namamaga at sabi niya’y subrang kati kahit pinahiran na niya ito nang kung ano-ano upang mawala ang kati at maibsan ang pamamaga ay wala pa ring epekto. Ang sabi ng kanyang kapitbahay na ipatingin niya daw ito sa Albularyo baka nagkasala siya sa mga bahay ng Nuno or sa mga hindi natin nakikita hindi sana siya magpatingin sa Albularyo dahil ang pag aakala niya ay sanhi lang iyon nang mga damo na makakati o baka nasubrahan sa paglilinis niya sa kanyang bakuran. Hanggang sa umabot na sa kanyang kili-kili ang pamamaga kaya’t hindi na siya nag-atubili na pumunta at magpatingin sa Albularyo. Kinabukasan sa bahay ng albularyo hinawakan pa lamang nito ang kanyang pulso ng kanyang kamay sinabi kaagad nito na nagkasala si Aling Tarsing sa bahay ng mga Nuno. Kahit wala pa siyang kinukwento nito nalaman na kaagad ng albularyo kung ano ang dahilan ng pamamaga sa kanyang mga kamay. Ginamot siya, pinahiran siya nang Lana para mawala ang pamamaga at pinayuhan siya na balikan ang bahay nang nuno sa punso at humingi siya nang paumanhin. Pagkauwi niya galing sa pagamutan ay agad niyang pinuntahan ang nuno sa punso na nasira niya at siya’y humingi ng patawad. Unti-unting nawawala ang pamamaga ng kanyang kamay at simula noon kapag naglilinis siya ng kanyang mga pananim humihingi siya ng pasintabi sa mga hindi natin nakikita kung sakaling may masagi man siya hindi niya iyon sinasadya dahil nagpasintabi na siya hindi niya iyon sinasadya.
Ang Pulang Baka	Ang Pulang Baka (Tabunok) Sa isang liblib na barangay ay may malawak na sakahan na iniingatan ng isang magsasaka araw-araw lagi siyang pumunta sa kaniyang sakahan upang kuhanan ng kuhol ang mga palayan at linisan ang mga paligid nito ngunit isang araw ng Sabado, pumunta siya sa kaniyang kubo para kunin ang kanyang naiwang salakot, habang siya ay naglalakad patungo sa kubo ay nangyaring napatingin siya sa kabilang dako ng sakahan may naaninag siya kakaibang anino na tila

	hayop ngunit napakasilaw ang kulay nito. Binaliwala lang ito ni Mang Kanor subalit kahit anong aliw niya sa pagsasaka hindi pa rin mapalis sa kanyang isipan ang kanyang nakita, na minsan pa ang pagtaas ng kanyang balahibo. Napausal tuloy siya ng dasal “ Diyos ko ilayo mo ako sa masamang mangyayari” ang saad niya sa kanyang sarili. Nalibang si Mang Kanor sa kalilinis ng kanyang sakahan kaya hindi niya namalayan na dapit-hapon na pala kaya hinahinay siyang nagbaklay pauwi sa kanilang kubo laking gulat niya na may bigla kumalabog sa may bandag likuran kaya dahan dahan siyang lumingon. At sa kanyang paglingon nakita niya ang kakaiba at napakasilaw na kulay na halos hindi na niya maaninag kaya dalidali niya kinuha ang kanyang sibat at hinampas niya ng buong tapang ngunit nakita niya na ito’y lumipad at nakita niya sa kanyang dalawang mata ang hayo na baka na kulay pula na kahayang lumipad para siya ay sagupain. Kaya laking takot niya siya ay kumaripas ng takbo sabay dasal sa Poong Maykapal na sanay gabayan siya at iligtas sa kakakilabot na mga pangyayari. At napaisip siya na hindi na siya magpapagabi sa kanyang sakahan bilang respeto sa mga naninirahan na katulad natin sa mundong ibabaw kahit na ito ay hindi natin makikita.
--	--

3.1 Ang Implikasyon ng mga lihim kaalaman ng mga kwentong bayang kababalaghan

Makikita sa talahanayan 2 ang kabuong implikasyon sa walong lihim na kwentong bayang kababalaghan

Pamagat	Implikasyon	
	Negatibo	Positibo
Ang Puno ng Mangga	Maaring hindi umunlad ang paligid dahil sa pagtutok ng puno	Nagiging inspirasyon ng tao
Ang White Lady	Pagkakaroon ng deskriminasyon sa mga kababaihan na sinasabing nagpakamatay dahil sa pang-aabuso o hindi natutunang pagmahal at kalaunan ay magkakaroon ng negatibong pananaw dahil karamihan ay magsasabi na dumaan sa mental health struggle at sa kanilang pagkamatay sila ay nagiging White Lady	Nagbibigay babala kadalasan ng kwento ay nagsisimbolo ng katarungan na kung saan ang character ay isang biktima ng maling gawain o trahedya
Ang Kababalaghang Karamdaman	Maaring magdulot ng hidwaan o tensyon ng pamilya dahil sa stress	Ipinakita dito ang pagmamahal at suporta na maibibigay ng pamilya sa panahon ng pagsubok
Ang Misteryosong Kalsada ng Dunggo-an	Nagiging limitado ang paggalaw ng mga residente dahil sa takot sa mga kababalaghan na nagdudulot ng aksidente	Ang mga residente ay naging mas maingat sa kanilang oras, umiiwas sa panganib sa pamamagitan ng pag-uwi bago magtakipsilim
Sa Puno ng Sambulawan	Nagiging labis ang takot at ito’y nagdudulot ng pagkabalisa na maaaring makaapekto sa relasyon at kaligtasan ng pamilya	Napapakita ang mag-asawa ng pag-unawa at pagmamalasakit sa isa’t isa na handang unawain ang takot at protektahan ang bawat isa.
Kurbda	Ang takot ay naging sanhi ng pag-iwas sa mga lugar na maaring magdulot sa kakulangan sa mga aktibidad ng barangay	Ang pag-iingat ng tao na umuwi ng maaga ay nagpapakita ng pagkakaisa at paggalang sa tradisyon
Ang Puno ng Naga	Maaring magpalaganap ng mga pamahiin na maaring makahadlang sa pag-unawa ng siyentipikong pamamaraan	Binibigyan-diin ang kahalagahan ng mga puno at kalikasan

Mga lihim na kaalaman sa mga kwentong bayan ng Palompon

Nuno sa Punso	Pagpigil sa pag-unlad ang sobrang pag-iingat at paggalang sa mga pamahin ay maaaring hadlang sa pag-unlad at pagbabago	Pagkakaroon ng respeto sa mga paniniwala ng iba kahit hindi tayo naniniwala
Ang Pulang Baka	Ang pananampalataya ay nasaksihan sa kwentong ito dahil kahit natatakot, nakalakas loob pa rin niyang suungin sa pamamagitan ng taimtim na asal	Nagkaroon ng konotasyong nakakatakot na lugar baka wala ng pumunta sa sakahan na iyon
Sa kabuuan: Kasasaminan ng mahahalagang implikasyon sa ating buhay hinggil sa pagpapahalaga at pagrerespeto sa kung anuman ang nilikha sa mundong ibabaw nakikita man natin ito o hindi kailangan na ang buhay ay nakasentro sa pagkilala at pagtitiwala sa Dakilang Lumikha, sa pakikipamuhay nang maayos. Nangingibabaw man ang kahinaan dahil minsan ng sinubok ng karanasang kababalaghan ang buhay sundin at gawin ang nararapat dahil wala namang mawawala.		

3.2 Mga Implikasyon para sa mga Mag-aaral at Guro

Ang pagpapanatili ng pagiging maaasahan ng kwalitatibong datos mula sa panayam ay may mahahalagang implikasyon para sa parehong mag-aaral at guro, lalo na sa larangan ng edukasyon, pananaliksik, at kritikal na pag-iisip. Para sa mga mag-aaral, ang pag-unawa sa kahalagahan ng maaasahang kwalitatibong pananaliksik ay nagpapalakas ng kanilang kakayahan sa kritikal na pagsusuri ng impormasyon, pagpapalalim ng kasanayan sa pananaliksik, at mas epektibong pakikilahok sa talakayan. Kapag ang mga mag-aaral ay nalalantad sa maayos na naisagawang kwalitatibong pag-aaral, natututo silang suriin ang kredibilidad ng mga mapagkukunan, kilalanin ang mga bias, at gumamit ng mahigpit na metodolohikal na proseso sa kanilang sariling pananaliksik. Bukod dito, ang maaasahang datos ay nagbibigay sa kanila ng mas malalim na pag-unawa sa iba't ibang pananaw, na humahantong sa mas malawak na pang-unawa at empatiya sa mga isyung panlipunan.

Para naman sa mga guro, ang pagbibigay-diin sa kahalagahan ng pagiging maaasahan sa kwalitatibong pananaliksik ay nakakatulong sa pagpapalaganap ng integridad sa akademya at kahusayan sa pananaliksik. Maaaring isama ng mga guro ang mga konseptong ito sa kanilang pagtuturo sa pamamagitan ng paggabay sa mga mag-aaral sa pagsasagawa ng structured interviews, paggamit ng triangulation na pamamaraan, at pagsasanay sa reflexivity upang mabawasan ang bias. Bilang mga huwaran, maaaring ipakita ng mga guro kung paano suriin ang kwalitatibong datos nang kritikal at ipaliwanag ang kahalagahan ng etikal na pagsasagawa ng pananaliksik. Bukod dito, sa pamamagitan ng paggamit ng maaasahang kwalitatibong pananaliksik sa kanilang pagtuturo, mas nagiging makabuluhan ang mga talakayan sa silid-aralan at mas epektibong nagagabayan ang mga desisyon sa edukasyon at estratehiya sa pagtuturo.

Sa mas malawak na konteksto, parehong nakikinabang ang mga mag-aaral at guro mula sa matibay na pundasyon sa maaasahang kwalitatibong pananaliksik, dahil ito ay nagtataguyod ng kultura ng pagsisiyasat, repleksyon, at patuloy na pagkatuto. Sa pamamagitan ng mahigpit na pagpapatupad ng kwalitatibong mga pamamaraan, parehong mag-aaral at guro ay makakatulong sa pagbubuo ng mapagkakatiwalaang kaalaman na mahalaga para sa tagumpay sa akademya, propesyonal na pag-unlad, at matalinong pagdedesisyon sa totoong buhay.

4. Natuklasan

Batay sa ginawang pag-aaral sa mga lihim kaalaman ng kwentong bayan sa Palompon, natuklasan ng mananaliksik ang mga sumusunod na impormasyon na naging kasagutan sa mga layunin ng pag-aaral. Sa pag-alam at pagsulat ng mga piling kwentong bayan ng Palompon, natuklasan na mayroon itong walong kwento ito ang Sa Puno ng Sambulawan, Ang Puno ng Mangga, Ang White Lady, Ang Kababalaghang Karamdaman, Ang Misteryosong Kalsada ng Dunggo-an, Kurbada, Ang Puno ng Naga, at ang Nuno sa Punso. Ang implikasyon na matutukoy sa lahat ng kwentong bayan na nailahad ay naikakategorya sa puno, bagay, ibang nilalang ay nagiging salaman sa pagrerespeto at pagkilala sa lahat ng tao sa mundong ibabaw nakikita man ito o hindi at pagkapit ng husto sa Dakilang lumikha.

Kongklusyon - Batay sa natuklasan ng isinagawang pag-aaral, ang mga piling kwentong kababalaghan ng Probinsya ng Palompon ay mabisang gamitin bilang kagamitang panglokal sa pagtuturo ng panitikan upang

maibahagi sa kamalayan at mapahalagahan ng mga estudyante ang mga naisulat nito.

Rekomendasyon - Batay sa kinalabasan ng pag-aaral ay nirerekomenda na palawigin pa ang pangangalap ng mga piling kwentong lihim sa baranggay ng sa gayon ito ay magagamit sa kontekstwalisasyon at lokalisasyon na pagtuturo.

5. Talasanggunian

- Abadilla, A. (2001). Mga piling katha. National Bookstore Inc.
- Constantino, P. C., & Zaidi, A. (n.d.). Wika, nasyonalismo at ideolohiya: Language of ideology/ideology of language: Notes on theory and practice.
- Campoamor II, G. (n.d.). UP Talks: Wika, nasyonalismo at panlipunang katarungan.
- Godfrey, G. M., et al. (n.d.). Patnubay sa masining na pagpapahayag. ALPS Publishing.
- Moore, K. L., & Moore, K. L. (1993). Introduction to the monograph. Iterative learning control for deterministic systems, 1-7.
- Panopio, I. S., et al. (2007). Society and culture. Katha Publishing Co., Inc.
- Mga Online na Sanggunian
- Brainly. (n.d.). Kahulugan ng wika. Retrieved from <https://brainly.ph/question/169163>
- Brainly. (n.d.). Katangian ng wika. Retrieved from <https://brainly.ph/question/139959>
- Brainly. (n.d.). Kasaysayan ng wika. Retrieved from <https://brainly.ph/question/407745>
- Journal of Postcolonial Cultures and Societies. (2012). Language of ideology/ideology of language. Retrieved from <http://www.jpccs.in/upload/306474764Language%20of%20ideology-ideology%20of%20language.pdf>
- Pinoy Henyo. (2008). Ano ang kahulugan ng.... Retrieved from http://www.pinoyhenyo.com/ano_ang_kahulugan_ng-20080703214327551.html
- Scribd. (n.d.). Wikang Filipino bilang pananaw mundo (Presentation). Retrieved from <https://www.scribd.com/presentation/489735328/1-Wikang-Filipino-Bilang-Pananaw-Mundo-ppt>
- Google Images. (n.d.). Wikang Filipino bilang pananaw mundo. Retrieved from <https://images.app.goo.gl/4pYUsMjPTAnZ7Dp97>
- Google Images. (n.d.). Wikang Filipino bilang pananaw mundo. Retrieved from <https://images.app.goo.gl/aLvXmkNaZAb36P37>